

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

КОНЦЕПТ "ARGUE" ЯК СКЛАДОВА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті розглядається проблематика мовної картини світу, аналізується історія поглядів стосовно цієї проблеми, і визначається роль концепту *argue* в мовній картині світу. **Картина світу постає як світобачення кожної окремої людини й етносу загалом, як результат сприйняття та осмислення навколишнього світу, відображеного в мові.**

Акцентуємо увагу на основних характеристиках концепту *argue* та його синонімічному ряді в сучасній англійській мові. Велику увагу приділяємо особливостям слова *argue*, його зв'язку з мовною картиною світу. Запропоновано оригінальний підхід до розкриття поняття *argue* на основі комплексного аналізу словникових дефініцій, оскільки лексична система, представлена словником, є відображенням специфіки мовної картини світу.

Ключові слова: картина світу, мовна картина світу, концепт "argue", синонімічний ряд, лексична система.

CONCEPT "ARGUE" AS A COMPONENT OF THE LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD

The article deals with the problems of the language picture of the world, the history of the latter and the role of the concept *argue* in the linguistic picture of the world. The language picture is viewed as a contemplation of the world of a single man, as well as the whole ethnic group, as a result of the world's perception and comprehension depicted in the language.

We focus our attention on the main characteristics of the concept *argue* and its synonyms in modern English. Much attention is paid to the peculiarities of the word *argue*, its connection with the linguistic picture of the world. An original approach to defining the notion of *argue* is suggested on the basis of a complex dictionary definitions' analysis. The lexical system presented in the dictionary is a reflection of the language picture of the world's specificity.

In conclusion, the concept *argue* in the linguistic picture of the world is represented by the neutral, expressive, emotionally-coloured and dialectal vocabulary. However, the lexical unit *argue* can be characterized as a concept having a strong philosophical roots, and it can be studied from various angles, possessing both collective and individual characteristics.

Key words: world picture, language picture of the world, concept "argue", synonymic set, lexical system.

КОНЦЕПТ "ARGUE" КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

В статье рассматривается проблематика языковой картины мира, анализируется история взглядов по этой проблеме, и определяется роль концепта *argue* в языковой картине мира. Картина мира рассматривается как мировоззрение каждого отдельного человека и этноса в целом, как результат восприятия и осмысления окружающего мира, отраженного в языке.

Акцентируем внимание на основных характеристиках концепта *argue* и его синонимического ряда в современном английском языке. Большое внимание уделяется особенностям слова *argue*, его связи с языковой картиной мира. Предложен оригинальный подход к определению понятия *argue* на основе комплексного анализа словарных дефиниций, поскольку лексическая система, представленная словарём, является отражением специфики языковой картины мира.

Ключевые слова: картина мира, языковая картина мира, концепт "argue", синонимический ряд, лексическая система.

Дослідити науковий феномен мовної картини світу, дати йому дефініцію та визначити основні компоненти не раз намагалися філософи, лінгвісти та вчені інших галузей знань. Однак, досі існує проблема відсутності чіткого трактування цього поняття та його визначення.

Мета статті полягає в розкритті особливостей складової мовної картини світу на матеріалі аналізу концепту *argue* в сучасній англійській мові.

Предметом дослідження є мовна картина світу. *Об'єктом* є концепт ARGUE як складова мовної картини світу.

Поставлена мета передбачає виконання наступних *завдань*:

- розкрити сутність поняття "мовна картина світу";
- зібрати й проаналізувати дієслово *argue* та його синонімічний ряд як складову мовної картини світу.

Матеріалом дослідження слугують тлумачні, синонімічні та етимологічні словники сучасної англійської мови.

Актуальність роботи. На сьогодні поняття мовної картини світу є одним з найбільш затребуваних у лінгвістиці в зв'язку з посиленням інтересом до проблем співвідношення мови і національної специфіки сприйняття світу. Актуальність роботи також зумовлена необхідністю уточнення сучасного розуміння концепту ARGUE та його місця у мовній картині світу.

Наукова новизна дослідження полягає у використанні сучасної методики формалізованого аналізу лексичної семантики, запропонованої професором М.П. Фабіан [7, с. 19; 8, с. 7-13], в якій поєднано лінгвістичні та структурно-математичні методи аналізу для комплексного вивчення лексичної одиниці *argue* в сучасній англійській мові.

Поняття "картина світу" з'явилося у фізиці на рубежі XIX-XX століття в працях Г. Герца, М. Планка, А. Ейнштейна. З 60-х рр. минулого століття картина світу зацікавила науковців у сфері семіотики для вивчення первинних моделюючих систем (мов) і вторинних систем (фольклору, поезії, релігії, живопису, архітектури, кіно) [2, с. 32].

Філософський енциклопедичний словник за редакцією М.С. Гордієнко визначає картину світу в широкому сенсі – як образ світу або уявлення про нього, властивий певній історичній епосі, та у вузькому сенсі як картину світу, що включає уявлення про Всесвіт, яке ґрунтується на сукупності наукових даних. У сучасній лінгвістиці під картиною світу розуміють "цілісний, глобальний образ світу, який є результатом всієї духовної

активності людини і виникає в ході всіх її контактів зі світом і уявлень про світ" [6, с. 120].

Серед численних проблем, що знаходяться у центрі уваги дослідників, важливе місце займає *мовна картина світу*, проблематика якої є однією із центральних для багатьох наук на сучасному етапі розвитку людства.

Інтерес до мовної картини світу знаходимо ще в роботах В. Гумбольдта, який писав, що "різні мови за своєю суттю, за своїм впливом на пізнання і на почуття є в дійсності різними світобаченнями" [4, с. 370].

Одним із основоположників сучасного вчення про мовну картину світу є німецький вчений І. Гердер. У Росії розробка цього феномену почалася з тезаурусного вивчення лексики Ю. М. Карауловим. До кінця ХХ ст. з'явилося багато праць, присвячених цій проблемі [Г. А. Брутян, С. О. Васильєва, Г. В. Колшанський, Н. І. Сукаленко, М. Блек, Д. Хаймс, колективна монографія "Людський фактор. Мова і картина світу" [1988] тощо]. Особлива заслуга належить німецькому вченому Л. Вайсгерберу, який побудував теорію мовної картини світу, спираючись на вчення Гумбольдта.

Зараз проблематикою мовної картини світу займається багато вчених, серед яких Ю. Д. Апресян, Н. Д. Арутюнова, А. Вежбицька, С. Г. Воркачов, В. Г. Гак, І. О. Голубовська, А. А. Залізник, Ю. С. Степанов, В. М. Телія та інші. Під *картиною світу* вони розуміють *базисну частину світобачення людини* [2, с. 33]. Безперечно, має рацію й І. Голубовська, коли стверджує, що "мовна картина світу є результатом відображення дійсності звичайною, "наївною" свідомістю, яка, відбиваючись у конкретній мові, сприяє формуванню особливої для кожної національної мови суб'єктивної субстанції – мовної картини світу" [3, с. 31].

Мовну (наївну) картину світу інтерпретуємо як відображення повсякденного уявлення про світ. Ідея наївної моделі світу полягає в тому, що в кожній природній мові відображається певний спосіб сприйняття світу, що нав'язується в якості обов'язкового для всіх носіїв мови. Ю. Д. Апресян *мовну картину світу* називає "наївною", оскільки її наукові визначення та

мовні тлумачення не завжди збігаються за обсягом і навіть за змістом [1, с. 169]. Особливістю мовної картини світу є й те, що вона відображає "наївне" світобачення, яке багато в чому відрізняється від наукової картини світу. Це не означає, що подібні уявлення примітивні, навпаки, вони часто виявляються настільки ж складними і, можливо, навіть цікавішими, ніж наукові [1, с. 352]. При цьому мова зовсім не прагне до адекватного і точного відображення дійсності. Мовна картина світу – це не просте дзеркало світу, вона фіксує "не тільки сприйняте, але й осмислене, усвідомлене, інтерпретоване людиною" [5, с. 23].

Отже, під *мовною картиною світу* розуміємо глобальний та цілісний образ світу, що є наслідком всієї духовної активності людини і виникає в процесі зв'язку людини із зовнішнім світом. Досліджуючи світ, у людини складається своє власне уявлення про нього, і в її свідомості виникає конкретна картина світу. Без мовної картини світу неможливим було б спілкування і взаєморозуміння, оскільки мовна картина світу є відображенням способу мовної діяльності, характерної для тієї чи іншої нації, з її культурними, національними та духовними цінностями.

Зазвичай, мовна картина світу досліджується на основі словникових дефініцій. Звернення до словникової дефініції як до самого надійного джерела відомостей про значення слова, спирається на загальноприйняте положення про те, що дефініція повною мірою описує значення і сприяє його подальшому аналізу. Для дослідження концепту *argue* та визначення його місця в мовній картині світу користуємося лексикографічними джерелами [9 – 16]. Тлумачні словники сучасної англійської мови визначають дієслово *argue* таким чином: *Argue* – 1. *To speak angrily to someone, telling them that you disagree with them;* 2. *To give the reasons for your opinion, idea, belief, etc.;* 3. *To show that something is true or exists* [10].

Cambridge International Dictionary of English подає наступну дефініцію слова *argue* – 1. *to show disagreement, esp. strong disagreement, in talking or discussing;* 2. *to give the reasons for your opinion, idea, belief, etc.* [11].

Мовна одиниця **argue** тлумачиться в Collins English Dictionary як: 1. *To quarrel; wrangle;* 2. *(often foll by for or against) to present supporting or opposing reasons or cases in a dispute; reason;* 3. *May take a clause as object to try to prove by presenting reasons; maintain;* 4. *To debate or discuss;* 5. *To persuade;* 6. *To give evidence of; suggest* [12].

Longman Dictionary of Contemporary English характеризує дієслово **argue** таким чином: 1. *To disagree with someone in words, often in an angry way; argue with; argue about; argue over;* 2. *To state, giving clear reasons, that something is true, should be done etc;* 3. *Argue somebody into/out of doing something BrE to persuade someone to do or not do something;* 4. *To show that something clearly exists or is true;* 5. *Argue the toss BrE inf. to continue to argue about a decision that has been made and cannot be changed* [13].

Macmillan English Dictionary for Advanced Learners пояснює досліджуване слово як: 1. *If people argue, they speak to each other in an angry way because they disagree; argue with; argue about/over; a. to discuss something with someone who has a different opinion from you; argue about/over;* 2. *To give reasons why you believe that something is right or true changed* [14].

Найповніше і найдетальніше описує дієслово **to argue** Оксфордський словник у 20-ти томах: I. *To bring evidence, convict, prove, indicate;* 1. *To make good an accusation against, prove wrong or guilty, convict;* 2. *To accuse, impeach, arraign, find fault with, call in question;* 3. *To prove or evince; to afford good ground for inferring, show weighty reasons for supposing; to betoken, indicate.* II. *To bring reasons, to reason, dispute;* 4. *To bring forward reasons concerning a matter in debate; to make statements or adduce facts for the purpose of establishing or refuting a proposition; to discuss; to reason; b. To reason in opposition, raise objections, contend, dispute;* 5. *To bring forward the reasons for or against; to discuss the pros and cons of; to treat by reasoning, examine controversially;* 6. *To maintain, by adducing reasons, the proposition or opinion that;* 7. *To bring forward as a reason (for or against), to use as an argument* [15].

Як бачимо, словникові дефініції виділяють у семантиці слова *argue* наступні характеристики: визнати винним, винести вирок; довести вину; висувати обвинувачення (проти кого-небудь); чіплятися; засуджувати; брати під сумнів; піддавати імпичменту; притягати до суду; піддавати допиту; оспорювати; заперечувати; суперечити; дебатовати; переконати (у чому-небудь); аргументувати; сперечатися (з ким-небудь); висловлювати незгоду або протест; виявляти неприязнь; несхвалення; перешкоджати; змагатися, суперничати; наполягати, стверджувати; ставити під сумнів; виступати проти, чинити опір зі зброєю в руках; боротися за, домагатися; обговорити плюси і мінуси; відстоювати (точку зору, думку); підтримувати одну з сторін (незаконно з корисливою метою); тримати під контролем; запевняти; свідчити (про що-небудь), бути доказом, підтвердженням (чого-небудь).

За етимологією англійське слово *argue* походить з старофранцузького *arguer* (1303), з латинського *argūtāre, -ārī*, з прото-індо-європейського *argu-* [9, p. 140] і позначає доводити; засвідчувати; випробовувати; перевіряти; переживати; стверджувати; пред'являти претензію (на що-небудь); відстоювати, доводити (права); звинувачувати; висувати обвинувачення (проти кого-небудь); чіплятися; сперечатися; гудити; засуджувати. Історично слово значно змінилося з того часу як у написанні, так і за значеннями, однак деякі його семантичні риси все ще залишаються в сучасній англійській мові: сперечатися; стверджувати; висувати обвинувачення (проти кого-небудь); чіплятися; засуджувати тощо.

Складний характер структурної організації слова *argue* передбачає, що за ним можуть стояти знання різного ступеня абстракції. Для визначення його місця в мовній картині світу звертаємося до синонімічного ряду дієслова *to argue*.

У англійських словниках синонімів воно охоплює такі синонімічні ряди:
1. *dispute, debate, disagree, bicker, wrangle, quarrel, squabble, spar, fight, remonstrate, altercate*; 2. *discuss, reason*; 3. *to talk, plead, debate, contend*; 4.

prove, evince, indicate, denote, demonstrate, show, establish, suggest, signify, betoken; 5. say, assert, hold, maintain, claim [16].

Оскільки кожний синонімічний ряд вирізняється своєю семантикою, то для їхнього аналізу ділимо всю множину значень на п'ять груп:

I група містить дієслова *dispute, debate, disagree, bicker, wrangle, quarrel, squabble, spar, fight, remonstrate, altercation* із значенням суперечки, боротьби, протистояння (*to debate or discourse argumentatively, to discuss, argue against noisily or vehemently, to strive, struggle, contest, controvert, encounter, oppose, resist; To fight, contend, quarrel, wrangle, dispute. To differ in opinion, to be unlike, not to agree, to dissent, to refuse to accord. To skirmish, to attack. To altercation, to bicker. To raise a complaint, protest, or objection, to find fault, break off friendly relations, become inimical or hostile, to object to (an act, word, etc.), to reprove angrily. To brawl, to engage in a petty quarrel or dispute. To engage in or practise boxing, to bandy words. To contend in battle or single combat, to engage in conflict, to clash or jar with, to beat, flog. To protest against (a wrong), to raise an objection to a thing, to urge strong reasons against a course of action, to expostulate with a person, on or upon an action. To dispute vehemently, warmly, or angrily; to contend in wordy warfare*) (боротися з аргументами або претензіями, які висунуті проти вас, сперечатися; наводити докази проти кого-небудь; змагатися з ким-небудь, опротестовувати; суперничати; мати сутичку; натрапляти (на труднощі); зустрітися (із супротивником); вести бойові дії, бій; чинити опір; нацьковувати один на одного; дискутувати; брати участь в обговоренні або висловленні аргументів, особливо на громадських зібраннях; суперечити; розходитися в думках, поглядах; зав'язати перестрілку; підбурювати; атакувати; сердито оскаржувати, люто сперечатися; лущувати один одного; брати участь у полеміці; оспорювати або обговорювати публічно (що-небудь); чіплятися до кого-небудь зі своїми претензіями; сваритися через дрібниці; боротися; зустрічатися на рингу; змушувати битися; висловити своє незадоволення, несхвалення на знак протесту проти чого або кого-небудь, нарікати на людину або на певні її дії).

Друга група об'єднує дієслова за значенням досліджувати, вивчати що-небудь: *discuss, reason* (to investigate or examine by argument; to sift the considerations for and against; to debate. To hold argument, discussion with another, to argue, to question, discuss, to say by way of argument) (скрупульозно аналізувати за і проти; проводити обговорення, дебатувати, сперечатися з ким-небудь; аргументувати; проводити дискусію, сваритися з ким-небудь).

Третя група що містить дієслова *to talk, plead, debate, contend* позначає дії дорікання, звинувачення (to rebuke, scold, reprimand; to say something as a rumour or matter of gossip; to talk back. To contend in debate; to wrangle, argue with, against; to plead it; to dispute upon in a court of law; to practise (the law). To fight, strive, quarrel; to contest, discuss. To strive in opposition; to engage in conflict or strife; (of the strife of natural forces, feelings, passions, etc.; of struggle with difficulties); to strive in argument or debate; to dispute keenly; to compete, vie) (висловлення догани, зауваження; давання прочухана, картання, сварки, ляння; поширення чуток; огризання (у відповідь на зауваження); брати участь у дебатах, суперечці; подавати (суду) заперечення по позову, заперечувати; виступати проти, чинити опір, боротися за, зловживати (законом); воювати; сперечатися; оспорювати (що-небудь); відстояти в суперечці (що-н.); боротися (з іншим кандидатом) за місце в парламенті; брати участь у змаганні; суперничати; дискутувати, особливо обговорювати питання суспільного інтересу; брати участь у конфлікті або ворожнечі; вести дебати; гостро оскаржувати; конкурувати, вести боротьбу природних сил, почуттів, пристрастей, боротьби з труднощами).

Четверта група охоплює дієслова *prove, evince, indicate, denote, demonstrate, show, establish, suggest, signify, betoken* на позначення доводити факти або правоту; свідчити, підтверджувати істину (to establish (a thing) as true; to make certain; to demonstrate the truth of by evidence or argument; to suffer. To overcome, subdue, prevail over; to constrain, compel (assent), extort (concessions, etc.) by force of argument or persuasive motives, to prove the rightness of, vindicate. To point out, point to. To indicate, give to understand. To

show or make evident by reasoning; to establish the truth of by a process of argument. To inflict (shame, a judgement); to prove, demonstrate (a fact, statement) by argument, reasoning, allegation of evidence, experiment; to disgrace or discredit; to exhibit as an impostor; to expose (a person's faults, ignorance, misdeeds, etc.); to begin the attack) доводити; засвідчувати правду доказами або аргументами, підтверджувати документами; зазнавати, переживати; побороти (ворога); придушувати; здобути перемогу над; примушувати, ставати на заваді; ув'язнювати; змусити поступитися; вимагати щось у когось; довести або відстояти правоту; заявляти (про що-небудь); розголошувати; зробити очевидним міркуванням; встановити істину в процесі суперечки; демонструвати силу; завдавати відволікаючого удару; осоромити; завдавати критики; довести (факт, твердження) за допомогою аргументів, посилення на докази, досвід; зганьбити або підривати довіру; виставляти як самозванця; викривати (помилки людини, невігластво, проступки, і т.д.); почати атаку.

П'ята група містить дієслова із тлумаченнями, що містять негативну конотацію і використовуються для позначення дій злословити; паплюжити, безчестити (кого-небудь): *say, assert, hold, maintain, claim (to say (a person) shame, scandal, to make disgraceful accusations against; to speak for or against a person or thing. To lay claim to; to claim (something) as belonging to (oneself or another); to declare one's right to; to maintain practically, insist upon, or vindicate, a (disputed) claim to (anything). To detain in custody, keep under arrest; to keep forcibly against an adversary; to occupy; to maintain one's position. To carry on, keep up, prosecute (a war, fight, siege, contest); to assist, encourage, incite (to do something, esp. something evil), to support or uphold (in doing it); to hold, keep, defend (a place, position, possession) against hostility or attack, actual or threatened. To assert and demand recognition of (an alleged right, title, acquirement); to affirm one's possession of)* звести зловмисний наклеп, ганебно звинувачувати кого-небудь у чому-небудь; свідчити проти кого-небудь; пред'являти претензію (на що-небудь); вимагати (належне по праву); подавати позов (про відшкодування збитків); утримувати під вартою;

тримати у в'язниці; відстоювати свою позицію, думку; заволодівати чим-небудь; проводити судове переслідування (війну, бій, облогу, боротьбу; суперечку); надавати підтримку або підбурювати лиходіїв до (неправильних дій, обману, поганих вчинків); захищати, відстоювати (місце, посаду, володіння) від ворожості, нападу або загрози; домагатися; відстоювати право.

Аналіз фактичного матеріалу показав, що концепт *to argue* по-своєму розкриває особливості семантики: риси, які характеризують дієслово *to argue*, в основному мають негативну конотацію, хоча інша частина ознак репрезентує мораль і суспільні підвалини особи, готовність людини до відстоювання своєї точки зору, захисту своїх прав та володіння, яке не завжди виражається через прояв негативних дій. Отже, дієслово *to argue* повною мірою відображає особливості лексичної семантики сучасної англійської мови та передає специфіку її засобів у відтворенні мовної картини світу.

Проаналізувавши концепт "argue" як складову мовної картини світу, доходимо висновків, що мовна картина світу – це не просто система понять характерна для кожної мови, а це поняття, що виражає специфіку людського буття, взаємин людини з об'єктивною реальністю, а також відображення найважливіших умов існування в ній людини. Вона – найкращий шлях до пізнання мови, системи уявлень народу, його традицій, специфіки мови й мислення, де кожна лексична одиниця займає своє визначене місце та характеризується своєю індивідуальною семантикою.

Література

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю. Д. Апресян. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1995. – Т. 2. – 766 с.
2. Бараева О. Г. Концептуализация понятия «КОНФЛИКТ» в русской национальной картине мира второй половины XX в. – начала XXI в.: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Кубанский государственный университет. – Краснодар, 2009. – С. 32-35.

3. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: Монографія, 2-е вид., випр. і доп. – К.: Логос, 2004. – 284 с.
4. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В. Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. – 451 с.
5. Кубрякова Е. С. Язык пространства и пространство языка (к постановке проблемы) / Е. С. Кубрякова // Известия Академии наук. Серия литературы и языка. – 1997. – Т. 56. – №3. – С. 22–31.
6. Маслова В. А. Современные направления в лингвистике / В. А. Маслова. – М.: Академия, 2008. – 272 с.
7. Фабіан М. П. Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах: [монографія] / Мирослава Петрівна Фабіан. – Ужгород: Інформаційно-видавниче агенство “ІВА”, 1998. – 255 с.
8. Фабіан М. П. Семантика мовного етикету: новий підхід до її вивчення / Сучасні дослідження з іноземної філології. – Вип. 12. – Ужгород: ПП “Аутдор-Шарк”, 2014. – С. 7-13.
9. A Short Etymological Dictionary of Modern English / [ed. by Eric Partridge]. – London and New York: Taylor & Francis e-Library, 2006. – 4246 p.
10. Cambridge Advanced Learner’s Dictionary. – 3rd. edition. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 1814 p.
11. Cambridge International Dictionary of English / Paul Procter. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 1773 p.
12. Collins English Dictionary. – 8th edition. – HarperCollins, 2006. – 1888 p.
13. Longman Dictionary of Contemporary English [director, Della Summers]. – New edition. – Pearson Education Limited, 2003. – 1950 p.
14. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners / [ed. by Michael Rundell]. – 2nd edition. – Oxford: Macmillan ELT., 2007. – 1872 p.
15. Oxford English Dictionary in 20 volumes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=2214674>.
16. Oxford Thesaurus. An A-Z Dictionary of Synonyms / [ed. by Mansoor AlMatrafi]. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 2063 p.